

Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signataras dr. Jurgis Šaulys

Jurgis Šaulys (gimė 1879 m. gegužės 5 d. Balsėnuose, Švėkšnos valsčiuje, Raseinių apskrityje – mirė 1948 m. spalio 18 d. Lugane, Šveicarijoje) – Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjas, diplomatas, spaudos darbuotojas, filosofijos daktaras, Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras surašęs Nepriklausomybės Akta.

Išsilavinimas

Jurgis Šaulys (tikroji pavardė – Šiaulys) gimė 1879 m. gegužės 5 d. Švėkšnos valsčiuje, Balsėnų kaime, smulkių valstiečių Teodoro ir Domicelės Šiaulių šeimoje. Kai Jurgiui suėjo šešeri metai, mirė jo mama, gimdydama antrąjį vaiką – seserį Janiną. Našliu tapęs tėtis Teodoras vedė antrą kartą. Naujoji žmona Liudvika buvo išsilavinusi ir suprantanti mokslo svarbą moteris, tad kiek galėdama pramokė skaityti Jurgį. Ši ir kita palanki priežastis ta, jog Balsėnai, buvo pačiame carinės Rusijos ir Vokietijos „parubežyje“ turėjo nemenkos įtakos J. Šaulio veiklai, tautiniam apsisprendimui, mokslams ir europietišškai jo orientacijai.

Būdamas aštuonerių, J. Šaulys pradėjo mokytis Kaltinėnų daraktorių mokykloje (slapta, valstiečių išlaikoma parengiamoji mokykla). Prasimokęs joje mažiau kaip pusmetį, po metų pradėjo mokslus Palangos progimnazijoje. Tada mokykla buvo viena žinomiausių visoje Lietuvoje, daugelis jos moksleivių vėliau studijuodavo Kauno kunigų seminarijoje. Vienu metu joje mokėsi nemažas būrys būsimų Lietuvos valstybės veikėjų. Tarp jų – Kazimieras Steponas Šaulys, Steponas Kairys, Antanas Smetona ir Jurgis Šaulys, kurie 1918-aisiais kartu pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Akta.

Baigęs mokslus Palangoje įstojo į Vilniaus vyskupijos kunigų seminariją. Čia J. Šaulys pasižymėjo ne tik gabumu mokslui, bet ir aktyvia visuomenine veikla. Tačiau būdamas trečiame kurse iš seminarijos buvo pašalintas galimai dėl ligos, nors beveik visuotinai sutariama, kad tikroji pašalinimo priežastis – tautinė veikla. J. Šaulys, būdamas aktyvus, principingas ir mokantis aplink save suburti žmones, turėjo būti tikras kliuvinys tiek seminarijos vadovybei, tiek vietos valdžiai.

1903 m., gavęs paramą, J. Šaulys išvyko į Berną Šveicarijoje. Pradėjo studijuoti Berno universitete ekonomiką. Kadangi besimokydamas užsienyje nenutraukė visuomeninės veiklos, todėl pirmųjų metų kurso taip ir nebaigė, ir į universitetą teko stoti iš naujo, kurį baigė 1912 m. filosofijos daktaro laipsniu.

Spaudos Darbuotojas

Jurgis Šaulys dar besimokydamas Palangos progimnazijoje, dalyvavo slaptame lietuvių moksleivių būrelyje, kuriame pamilo lietuvių literatūrą, lietuvių kalbą, o mokydamasis Vilniaus vyskupijos kunigų seminarijoje jau pats subūrė lietuvių klierikų būrelį, įkūrė draugiją, kuri slaptai skaitė ir platino rusų uždraustą lietuvišką spaudą, knygas. 1900 – 1901 m. suorganizavo Vilniuje slaptus lietuvių kalbos kursus, kuriuose pats dėstė lietuvių kalbą.

Rašė į lietuvišką spaudą: „Vienybė Lietuvininkų“ (JAV), „Tėvynės sargas“, „Žinyčia“, „Varpas“, „Ūkininkas“, „Darbininkų balsas“, „Gazeta Wileńska“, „Draugas“, „Lietuvos aidas“, „Mūsų senovė“ ir kt. Redagavo „Varpą“, „Ūkininką“, „Naujienas“ (1903–1904 m.), „Lietuvių žinias“ (1914–1915 m.), „Klaipėdos žinias“ (1924 m.), „Lietuvos keleivį“ (1924 m.), „Memel-Zeitung“ (1924–1925 m.) ir kt.

Į lietuvių kalbą išvertė Sofoklio „Antigonę“ (1903 m.), V. Krakovskio „Naująją Zelandiją“ (1905 m.), Eschilo dramą „Prikaltas Prometėjas“ (1905 m.), „Kas tie socialdemokratai?“ (1906 m.), „Nihilistai“ (1913 m.). Vertė į lietuvių kalbą lenkų archeologo L. Kšivickio, su kuriuo per vasaros atostogas yra tyrinėjęs Lietuvos piliakalnius, veikalą „Žemaičių senovė“.

Prisidėjo prie pasikalbėjimo knygelės „Kalbėk angliškai“ (1945 m.) sudarymo. Dr. Jurgis Šaulys buvo didelis bibliofilas. Yra tvarkęs rašytojos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės tėvo biblioteką (1902–1903 m.). 644 senus spaudinius, susijusius su Lietuvos istorija, jis yra padovanojęs VDU (1938 m.). 1952 m. jo biblioteką ir dalį archyvo įsigijo Pensilvanijos universitetas Filadelfijoje (JAV), kitą dalį archyvo, kuriame daugiausia asmeniniai J. Šaulio dokumentai, 2000 m. giminaičių perduoti Signatarų namų muziejui Vilniuje.

Valstybės ir visuomenės veikėjas, diplomatas

J. Šaulys aktyviai dalyvavo lietuvių tautiniame judėjime. Nuo 1902 m. iki 1904 m. buvo Lietuvos demokratų partijos narys, padėjo parengti šios partijos programą, tačiau 1904 m. vasarą iš šios partijos pasitraukė ir vėlesniais metais jokiaje partinėje veikloje daugiau nebedalyvavo.

1912 – 1915 m. Vilniuje dirbo žemės ūkio banko finansininku. 1915 – 1918 m. dalyvavo įvairių konferencijų ir pasitarimų, kuriuose buvo aptariami Lietuvos valstybingumo atkūrimo klausimai, darbe. Jis buvo ir 1916 m. Lozanoje vykusios Pavergtųjų tautų konferencijos, 1917 m. Stokholme vykusios Rusijos bei Amerikos lietuvių konferencijos dalyvis.

J. Šaulys prisidėjo, kad būtų įsteigta Lietuvos draugija nukentėjusiems nuo karo, agronomijos teisėms ir pagalbai teikti organizacija, aktyviai dalyvavo Vilniaus piliečių komiteto veikloje.

1917 m. rugsėjo 18–22 d. Vilniuje įvykusioje Lietuvių konferencijoje J. Šaulys buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą, šios Tarybos generaliniu sekretoriumi ir pirmuoju vicepirmininku, o 1918 m. vasario 16 d. surašė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, kurį kartu su kitais Tarybos nariais pasirašė.

1918 – 1923 m. ir 1927 – 1946 m. J. Šaulys dirbo Lietuvos diplomatinėje tarnyboje. Jis buvo pirmasis Lietuvos valstybės nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotas ministras Vokietijoje (1918 – 1919, 1931 – 1938 m.), Šveicarijoje (1919, 1939 – 1946 m.), Italijoje (1921 – 1923 m.), Vatikane (1927 – 1931 m.), Lenkijoje (1938 – 1939 m.).

Atminimas

- Jurgio Šaulio giminėje pastatytas koplytstulpis (1989 m., skulptorius V. Savickis).
- Išleistas informacinis lankstinukas „Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras diplomatas Jurgis Šaulys“ (1989 m., sudarytojas V. Serapinas).
- Išleistas pašto ženklas su J. Šaulio atvaizdu (1996 m., Lietuvos paštas).
- Veiviržėnų miestelyje J. Šaulio vardu pavadinta gimnazija.
- Veiviržėnų miestelyje J. Šaulio vardu pavadinta gatvė.
- Išleista knyga „Nepriklausomybės Akto signataras Jurgis Šaulys“ (2016 m., autorius V. Plečkaitis).
- Signato - Lietuvos 100-mečio šriftas, atkurtas pagal Nepriklausomybės Akto rankraštį (2018 m., kūrėjai dizaino agentūra FOLK).
- Pastatytas informacinis stendas apie J. Šaulį Balsėnų k., prie koplytstulpio (2018 m. spalio 20 d.).
- Įsteigta Jurgio Šaulio draugija (2019 m. birželio 29 d.).

Šaltiniai:

- Nepriklausomybės signatarų puslapis.
- Lietuvių enciklopedija. T. XXIX. Boston, 1963. – P. 371.
- Lietuvių enciklopedija. T. XXXVII. Boston, 1985. – P. 568.
- Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai, 1864–1904: žinynas (sud. Benjaminas Kaluškevičius, Kazys Misius). – V.: Diemedžio leidykla, 2009. – 670 p.: iliustr. – ISBN 978-9986-23-117-2 – P. 458.

- Nepriklausomybės Akto signataras Jurgis Šaulys, sud. Vytautas Plečkaitis, Lietuvos nacionalinis muziejus, Vilnius, 2015.
- Internetinė nuoroda: samogitia.mch.mii.lt/ZZ_2009_2/ZZ_2009_2vidus16.pdf

Nuotraukų sąrašas:

1. J. Šaulys gimnazistas. LNM F 363.
2. J. Šaulys su dukra Birute. Dancigas. 1928 m. kovo mėn. LNM F 379.
3. J. Šaulys su sužadėtine Kazimiera Celinska. Vilnius, 1912 m. LNM F 4.
4. J. Šaulys su Mafalda. 1938.IV.17. LNM F 54.
5. J. Šaulys su Birute. 1929 m. Pažaislio vienuolyne. LNM F 273.
6. J. Šaulys su Birute Pažaislio vienuolyne. 1929 m. LNM F 274.
7. J. Šaulys su Birute Pažaislio vienuolyne. 1929 m. LNM F 276.
8. J. Šaulys su Birute ir Mafalda. 1937.II. LNM F 267.
9. Dr. Jurgis Šaulys (dešinėje) su antrąja žmona Mafalda Salvatini, šalia jos sūnus Charles Gerard. Nuotrauka daryta Lugane per pasivaikščiojimus po Monte Bre kalnus.
10. J. Šaulys Budapešte. 1937 m.XII.13. Atvirlaiškis rašytas dukteriai Birutei į Vokietiją. LNM F 388.
11. Lugano namai iš gatvės pusės. 1940 m. sausio mėn. LNM F 399.
12. Jurgis Šaulys – Lietuvos paprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Lenkijoje. Varšuva, 1939 m. sausio 11 d. LNM F 392.
13. Jurgis Šaulys – Lietuvos paprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Lenkijoje. Varšuva, 1939 m. sausio 11 d. Akreditacijos įteikimas. LNM F 393.
14. J. Šaulys Berlyne, savo biure, su paukštuku. 1938.IV.23. LNM F 141.
15. Džiaugsmingos iškilmės Raguvoje. 1916.II.23. LNM F 688.
16. Lietuvos valstybės diplomatinis pasas, išd. filosofijos daktarui J. Šauliui, Valstybės Tarybos nariui, Lietuvos valstybės nepaprastajam pasiuntiniui ir įgaliotajam ministrui Vokietijoje, Kaunas, 1919 02 12, prancūzų, lietuvių k. LNM, R 18491.
17. Diplomatinis pasas Nr. 1282, išd. J. Šauliui, Lietuvos valstybės įgaliotajam ministrui ir pasiuntiniui, Kaunas, 1919 09 06, 2 lap., lietuvių, prancūzų k., 2 lap.; 36,9 x 22,7 cm LNM R 18494.
18. Pažymėjimas Nr. D 4457, išduotas Vokietijos URM apie tai, kad Birutė Šaulytė yra Lietuvos pasiuntinio Berlyne dukra, Berlynas, 1932 01 11, vokiečių k.; 13,5 x 8,5 cm LNM R 18588.
19. Diplomatinis pasas Nr. 884, Lietuvos Respublikos URM išduotas dr. J. šauliui, Lietuvos nepaprastajam ir įgaliotajam ministrui Šveicarijoje ir Vengrijoje. Patvirtintas J. Urbšio parašu, Kaunas, 1939 09 24, 24 p., lietuvių, prancūzų, anglų k.; 16,5 x 10,5 cm LNM R 18604-0001.
20. Diplomatinis pasas Nr. 884, Lietuvos Respublikos URM išduotas dr. J. šauliui, Lietuvos nepaprastajam ir įgaliotajam ministrui Šveicarijoje ir Vengrijoje. Patvirtintas J. Urbšio parašu, Kaunas, 1939 09 24, 24 p., lietuvių, prancūzų, anglų k.; 16,5 x 10,5 cm LNM R 18604-0002
21. Vizitinė kortelė dr. J. Šaulio, Lietuvos įgaliotojo ministro Berlyne, Berlynas, 1931 – 1938 m., prancūzų k. 5,9 x 10,2 cm LNM R 18594.
22. Diplomatinis pasas Nr. 884, Lietuvos Respublikos URM išduotas dr. J. šauliui, Lietuvos nepaprastajam ir įgaliotajam ministrui Šveicarijoje ir Vengrijoje. Patvirtintas J. Urbšio

parašu, Kaunas, 1939 09 24, 24 p., lietuvių, prancūzų, anglų k.; 16,5 x 10,5 cm LNM R 18604-0003.

23. Laiškas Jurgiui Šauliui nuo jo dukters Birutės Šaulytės. B. v., 1931 04 21, prancūzų kalba, 2 l., rankraštis; 14,7 x 11 cm (sulenktas). LNM R 18626/1.
24. Laiškas Jurgiui Šauliui nuo jo dukters Birutės Šaulytės. Laiško gale įklijuotas spalvotas paveikslėlis, vaizduojantis Šventąją Šeimą. B. v., b. m., italų kalba, 2 l., rankraštis; 13,9 x 10,6 cm (sulenktas). LNM R 18626/4.
25. Laiškas Jurgiui Šauliui nuo jo dukters Birutės Šaulytės. B. v., 1931 04 21, prancūzų kalba, 2 l., rankraštis; 14,7 x 11 cm (sulenktas). LNM R 18626/2.
26. Laiškas Jurgiui Šauliui nuo jo dukters Birutės Šaulytės. Laiško gale įklijuotas spalvotas paveikslėlis, vaizduojantis Šventąją Šeimą. B. v., b. m., italų kalba, 2 l., rankraštis; 13,9 x 10,6 cm (sulenktas). LNM R 18626/2.

Straipsnį parengė Gargždų krašto muziejaus edukatorė Gintarė Sargūnaitė